

Kállay G. Katalin

AMÍG NINCS KIMONDVA

[SZÓ-BESZÉD]

2025-07-18 | JEGYZET, SZÓ-BESZÉD

Új rovatunkban olyan műalkotásokhoz vagy műrészletekhez kértünk szerzőinktől jegyzeteket, amelyek a nyelv és a beszéd témáját járják körül.

Radnóti Miklós

ÖTÖDIK ECLOGA

Bálint György emlékére

TÖREDÉK

Drága barátom, hogy dideregtem e vers hidegétől,
hogy rettegtem a szót, ma is elmenekültem előle.
Félsorokat róttam.

Másról, másról igyekeztem
írni, hiába! az éj, ez a rémes, rejtekező éj
rámszól: róla beszélj.

És felriadok, de a hang már
hallgat, akár odakint Ukrajna mezőin a holtak.
Eltüntél.

S ez az ősz se hozott hírt rólad.

Az erdőn

újra suhog ma a tél vad jóslata, húznak a súlyos
fellegek és hóval teli újra megállnak az égen.
Élsz-e, ki tudja?

Ma már én sem tudom, én se dühöngök,
hogyha legyintenek és fájdalmasan elfödik arcuk.
S nem tudnak semmit.

De te élsz? csak megsebesültél?
Jársz az avarban az erdei sár sűrű illata közt, vagy
illat vagy magad is?

Már szálldos a hó a mezőkön.

Eltünt, – koppan a hír.

És dobban, dermed a szív bent.
Két bordám közt már feszülő, rossz fájdalom ébred,
reszket ilyenkor s emlékemben oly élesen élnek
régmondott szavaid s úgy érzem testi valódat,
mint a halottakét –

A tizenkilenc hexameter, mint az alcím is mutatja: töredék – tördelve, bevallottan „félsorok”-ban próbál a költő elmondani valami elmondhatatlant. A tökéletes forma csak az utolsó hexameter második verslábában botlik, bicsaklik meg: éppen a „halottakét” szóban. Eszünkbe juthat Wittgenstein *Tractatus*ának utolsó mondata: „amiről pedig nem lehet beszélni, arról hallgatni kell”. De mit tegyen az ember, ha a „rémes éj” rászól: „róla beszélj!”? Radnóti versében két ellentétes imperatívusz dinamikájának lehetünk tanúi. A szó, a beszéd rettegéssel párosul (ahogyan az éjszaka, egy másik versében, az *Erőltetett menet*ben „rettegéstől bolyhos”). A megszólítás melege rögtön az első sorban ellentétben áll a vers hidegével – hiszen a szó kimondásának teremtő ereje van. „Eltűnt” – borzasztó ez a szó, „koppan”, szinte fejbe vág, de a legrosszabb a sejtelem, hogy barátja már nem él. Radnóti verse napra pontosan tíz hónappal azután keletkezett, hogy Bálint György, a tárcaírás nagymestere 1943. január 21-én meghalt az ukrajnai munkaszolgálatos lágerben. A megérzés egyben előérzet is: egy évvel a vers megírása után, 1944 november 21-én már Radnóti sem él. „A tél vad jóslata” érezhető, de nincs valódi bizonyíték, amire támaszkodni lehetne, legfeljebb az ingatag szóbeszéd. Milyen szavakban lehet még bízni? Amíg nincs kimondva a visszafordíthatatlan, élhet a remény: „csak megsebesültél?”. A „régmondott szavak” „élesen élnek” a költő emlékeiben, de nem idézi őket – szavak helyett az illat és a szívdobbanás őrzi a barátságot, ami talán épp az utolsó félsor vallomása miatt (*Mégsem tudok írni ma rólad!*) marad időtlen és „drága”.

kép | vecteezy.com